Frazeologiyalıq sinonimiya hám variantlar

Tayarlaǵan: Nurımbetova Sarbinaz Keunimjay qızı

01. SABAQ STRUTURASI

Sabaqtıń pasportı hám maqsetleri

Bilim beriwshi maqset

Frazeologiyalıq sinonimler hám variantlar mánisi menen ajıratıw kónlikpesin qáliplestiriw.

Rawajlandırıwshı maqset

Tildegi emocional-ekspressivlik tásirdi anıqlaw hám sóylew mádeniyatın rawajlandırıw.

Metod hám qurallar

Interaktiv toparlıq tartısıw, keys-stadi hám intellektual frazeologiyalıq oyınlar.

02. XRONOMETRAJ

90 minutlıq sabaq rejesi

00–10 min	**Shólkemlestiriw / Warm-up: "Frazeologiyalıq Mozayka"** Turmıslıq birliklerdi tallaw hám dıqqattı jámlew.
10–35 min	**Teoriyalıq bólim: Sinonimiya hám Expressivlik** Dara sóz hám frazeologiyalıq sinonimler ayırmashılığı.
35–60 min	**Teoriyalıq bólim: Frazeologiyalıq Variantlılıq** Komponentler almasıwı hám qısqarıw mexanizmeleri.
60–80 min	**Kreativ ámeller: Topar Jarısı hám Sózlik** Frazeologiyalıq shınjır shıǵarıw hám ekspressiya izlew.
80–90 min	**Refleksiya hám úyge tapsırma** "3-2-1" Refleksiyası hám kórkem ádebiyattan izleniw.

03. BASLANǴISH BASQISH (10 MIN)

Frazeologiyalıq expressiya

DARA SÓZ VS DIZBEK

"Júregi suwlaw"

Ápiwayı **qorqıw** sózine salıstırǵanda kóbirek obrazlılıq hám emocional boyaw beredi.

Awzın ashtırmaw

Sóyletpew, pikirin ayttırmaw mánisinde.

Qulaq-qaǵıs etiw

Aldın-ala bildiriw, aytıp qoıyıw mánisinde.

Kóz taslaw

Zeyın salıp qaraw, baqlaw mánisinde.

04. TEORIYALIQ BÓLIM (25 MIN)

Frazeologiyalıq sinonimiya hám tásirlilik

SULIWLIQ MÁNISI

Úrip awızǵa salǵanday

Júzimniń suwınday — ay dese awzı bar, kún dese kózi bar.

Ótkir obrazlılıq

TEZLIK MÁNISI

Kózdi ashıp-jumǵansha

Kóz benen qastıń arasında (demde, dárhal, qısqa waqıtta).

Shapshań háreket

QORQIW MÁNISI

Tıshqan tesigi mıń teńge

Tıǵılarǵa tesik tappaw (albıraw, qáweterleniw, abırjiw).

Psixologiyalıq halat

05. SALISTIRMALI ANALIZ

Dara sóz hám frazeologiyalıq sinonimler

Dara sózler (Neytral)

Tuwıw: Neytral xabar beriw mánisinde.

Urısıw: Ápiwayı kelispewshilik hám sóylesiw.

Keyisiw: Kewli tolmaw halatı.

Qorqıw: Íqshamlasqan tuyıq halatı.

Frazeologik sinonim (Ekspressiv)

Jas bosanıw: Sıpayı hám kórkem pát.

Betin julıw / Jaǵa jırtısıw: Turpayı hám ótkir máni.

Bir-birinen kewli qalıw: Tereń ruwxıy ara ashılıwı.

Jan-iymanı qalmaw: Shıdamı tawsılǵan qorqınısh.

06. VARIANTLILIQ QUBILISI

Frazeologiyalıq variantlar mánisi

Mánilik variantlılıq

Variantlılıqta frazeologizmniń tiykarǵı mánisi ózgermeydi, basqa máni payda bolmaydı.

Komponentlik almasıw

Quramındaǵı sózler almastıradı yamasa qısqartılıp túsiriledi.

Mısal: Háyle-páylesine qaratpaw = duw-sıyına qaratpaw = áy-páyge qaratpaw.

07. PAYDA BOLIW MEXANIZMI

Variantlardıń qáliplesiw jol-jobaları

01

Tolıq quram

Tiykarǵı baslanǵısh dizbek forması.

jeti jini tırısıw

02

Komponent qısqarıwı

Sanlıq komponent túsirilip qaladı.

jini tırısıw

03

feyil almasıwı

Feyil elementi basqa sóz benen almasadı.

jini keliw

04

Atlıq almasıwı

Tiykarǵı atlıq leksema almasadı.

ájiynesi tırısıw

08. ÁMELIY HÁM TOPAR JUMISI (20 MIN)

Kreativ Tapsırma: "Sinonimler shınjırı"

A

Anıqlıq hám belgili bolıw

bes eneden belli = attan anıq = tayǵa tamǵa basqanday = soqırǵa tayaq uslatqanday.

B

Miyge/oyǵa tásir etiw

miyin jew = miyin aynaldırıw = miyine qurt bolıp túsiw = miyin tesiw.

C

Opat etiw hám basın jalmaw

basına jetiw = basın jalmaw = basın jutıw.

D

Ruwxıy qıynalıw hám sharshaw

júykesi qurıw = dińkesi qurıw = jan jerine tiyiw = julınına tiyiw.

Sinonim hám variantlar slayd sózligi

Frazeologizm	Sinonimi / Variantı	Leksikalıq Mánisi
ayin alıw	eki ayağın bir etikke tıǵıw	Májbúrlew, haqısınan shıǵıw
arasınan qıl ótpew	biriniń awzındağını biri jew	Jaqınlıq, ayrılmas dos bolıw
bası qatıw	miyi ashıw	Shashıraw, ne qıların bilmey qalıw
toq eterin aytıw	pos gellesin aytıw	Qısqa hám tiykarǵısın jetkiziw
iyt ólgen jer	jerdiń túbi	Júda alıs, uzaq jer

10. REFLEKSIYA (10 MIN)

"3-2-1" Refleksiya metodikası

3

Jańa maǵlıwmat

Sabaq dawamında úyrenilgen 3 tiykarǵı jańa FB aytıw.

2

Kreativ mısal

Sóylewde ózińiz qollanǵan 2 frazeologiyalıq varianttı keltiriw.

1

Soraw / Izleniw

Ele de tereńirek bilginiz kelgen 1 áhmiyetli sorawdı beriw.

11. JUWMAQLAW HÁM TAPSIRMA

Úyge tapsırma hám ádebiyatlar

Kórkem ádebiyattan izleniw

Qaraqalpaq kórkem ádebiyatı shıǵarmalarınan (J.Aymurzaev, I.Yusupov h.t.b.) **10 frazeologiyalıq sinonim** hám **variantlardı** tawıp, olardıń kontekstlik mánisin tallaw.